

4. **Sinov V.M.** Korektslyna psihopedagogika. Olgofrenopedagogika: Pidruchnik. – Chastina I. Zagalni osnovi korektslynoyi psihopedagogiki (olggofrenopedagogiki). – K.: Vid-vo NPU Imenl M.P. Dragomanova, 2007. – 238 s
5. **Piters T.** Autizm: Ot teoreticheskogo ponimaniya k pedagogicheskomu vozdeystviyu M:LINKA-PRESS – 2003, s. 22-25
6. **Shulzhenko D.I.** Osoblivostl Inklyuzivnoyi formi osvlti uchnlv z zatrimkoyu psihlchnogo rozvitku. - Naukoviy chasopis NPU Im. M.P.Dragomanova. Serlya 19. Korektslyna pedagogika ta spetslalna psihologiya. Zb. naukovih prats. - K.: NPU Im. M. P. Dragomanova, 2013. - # 23 s. 416
7. **Erik Shopler, Margaret Lanzind, Lezli Vaterc.** Podderzhka autichnyih i otstayuschih v razvitii detey (Sbornik uprazhneniy dlya spetsialistov i roditeley po programme TEACCH – Minsk: Izd.: BelAPDI "Otkryitye dveri"— 1997 r.
8. Nakaz MON Pro nadannya navchalniy literaturi grifilv Ministerstva osviti i nauki Ukrayini vid 24.06.14 roku # 750. Dodatok 2 p.6.
9. Division TEACCH. Visually Structured Tasks: Independent Activities for Students with Autism and Other Visual Learners, March 1996. Chapel Hill, NC.
10. **Ostrovskaya K.O.** Zagalni rozladi rozvitku: problemi psihologichnoyi dopomogi. - Lviv: Vidavnichiy tsentr LNU im. I. Franka – 2010, s. 77
11. List Ministerstva osviti "Pro poryadok komplektuvannya inklyuzivnih grup u doshklnih navchalnih zakladah» vid 02.04.2015r. # 1/9-169
12. **Danilenko L.I.** Upravlinnya Inklyuzivnoyu shkolyu na zasadah menedzhmentu osvitnih innovatsiy / Inklyuzivna shkola: osoblivosti organizatsiyi ta upravlinnya. - K.: Pleyadi. - 2007r., s. 59-60.

Рыбченко Л.К. Педагогические требования к инклюзивному образованию детей с аутистическими расстройствами.

В статье рассматривается проблема инклюзивного обучения детей, имеющих аутичные расстройства в общеобразовательной среде. Автором рассматриваются педагогические требования к инклюзивному образованию детей с аутистическими расстройствами. Осуществлен анализ комплексного и всеобъемлющего внедрения инклюзивного образования детей с аутистическими расстройствами в системе обучения в Украине. Выявлены проблемы инклюзивного образования первостепенной важности. Указано, что в Украине специалистами Института коррекционной педагогики и психологии Национального педагогического университета имени Драгоманова разработана Учебная программа курса «Психолого–педагогическая работа с аутичными детьми». Проанализированы условия успешной адаптации ребенка в инклюзивной среде школы. Отмечена необходимость создания адаптированной среды для полноценного включения ребенка с аутизмом в учебный процесс. Обоснована необходимость наличия ассистента ребенка при учебно–воспитательном процессе ребенка с аутизмом в общеобразовательном или инклюзивном заведении. Приводятся психологические характеристики и обязанности педагогов, работающих с такими детьми.

Ключевые слова: аутизм, учебные требования, учебное заведение, социальные услуги, педагоги, учителя, инклюзивное образование, общеобразовательную среду, ассистент ребенка, социальная адаптация.

Rybchenko L. K. Pedagogical requirements to inclusive education for children with autism spectrum disorders.

The article deals with the problem of inclusive education of children with autistic disorder in the general education environment. The author considers the pedagogical requirements for inclusive education of children with autism spectrum disorders. The analysis of the integrated and comprehensive implementation of inclusive education for children with autism spectrum disorders in the system of education in Ukraine. Clarified the issue of inclusive education of paramount importance. Stated that Ukraine specialists of the Institute of Correctional Pedagogy and Psychology of the National Pedagogical University named after Dragomanova developed curriculum course "Psycho–pedagogical work with autistic children." The conditions for successful adaptation of the child in an inclusive school environment. The necessity of creating an adapted environment for the full inclusion of a child with autism in the learning process. The necessity of having a child with an assistant teaching–educational process of a child with autism in the general education or inclusive institution. Provides psychological characteristics and responsibilities of teachers working with these children.

Keywords: autism, educational requirements, educational institutions, social services, educators, teachers, inclusive education, educational environment, an assistant child, social adaptation.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2015 р.

Статтю прийнято до друку 10.05.2015 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Шулъженко Д.І.

УДК 86-056.313

Савицький А.М.

**ІНДИВІДУАЛІЗОВАНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА
В РАМКАХ КОРЕКЦІЙНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ**

У статті на основі аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників розглядається проблема організації індивідуалізованого навчання дітей з синдромом Дауна; проводиться аналіз дієвих форм і методів індивідуалізації навчання цих дітей; аналізуються дані щодо психофізичного профілю дитини з даною генетичною патологією, здійснюється

дослідження анатомічних та біологічних складових розвитку психічних процесів дітей з синдромом Дауна; виявляються особливості в переважній обробці зорово-просторової інформації та відповідних можливостей експресивного мовлення; робиться психофізичне обґрунтування застосування індивідуалізованого навчання в процесі розвитку дітей з синдромом Дауна; виявляються фізіологічні основи розвитку психіки цих дітей та вивчаються слабкі і сильні сторони навчальної діяльності дітей з даною генетичною патологією.

В статті висвітлюються концепції індивідуалізованого навчання дітей з синдромом Дауна в умовах інклюзивної освіти. Детально розглядається психомоторний розвиток дітей з даною генетичною патологією і пов'язані з ним основи здобуття освіти в молодшій школі. Здійснено аналіз сучасної спеціальної літератури щодо особливостей застосування форм і методів індивідуалізації в процесі розвитку дітей з синдромом Дауна в освітніх закладах. Визначено основні методологічні положення навчання цих дітей в умовах інтеграції до загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: діти з синдромом Дауна, індивідуалізація, індивідуалізоване навчання, інклюзивна освіта, психомоторний профіль.

Визнання Україною конвенції ООН про права дитини та Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захист і розвиток дітей посилює увагу громадськості до проблем дітей з особливими потребами, викликало необхідність створення умов для їх інтеграції в систему сучасних суспільних відносин. У Державній національній програмі "Освіта" (Україна ХХІ століття) вказано на необхідність удосконалення системи освіти для дітей із порушеннями психофізичного розвитку у структурі закладів суспільного виховання та забезпечення їм повноцінного життя й соціального захисту.

Діти з відхиленнями психофізичного розвитку мають, як відомо, сталу соціальну та освітню дезадаптацію, яка обмежує можливості їхньої інтеграції в суспільство. У зв'язку з цим вони потребують постійного догляду та опіки (Т.К. Беякова, В.І. Бондар, Л.С. Вавіна, В.В.Засенко, А.В.Кігічак, М.О.Козленко, В.Г. Петрова, А.А. Самородський, В.М. Синьов, Н.М.Стадненко, О.П. Хохліна та ін.). Для людей із обмеженими можливостями необхідні спеціальні економічні, юридичні, соціальні та медичні гарантії (Л.Г. Камсюк, А.В. Кігічак, Л.В. Міхєєва).

Діти і підлітки із синдромом Дауна, у зв'язку з глибоким психофізичним недорозвитком, залишаючись ізольованими від системи освіти й суспільства, на все життя стають важким тягарем для сім'ї та оточуючих. Однак дефект дитини – явище соціально-біологічне, тому його компенсація повинна стати не тільки внутрішнім, але й соціально опосередкованим процесом (Л.С.Виготський).

За останнє десятиліття значно зросла кількість публікацій, присвячених вивченню осіб з синдромом Дауна. Та проблема навчання цих дітей залишається найменш розробленою як в науково-дослідному так і практичному аспектах.

Дидактична проблема індивідуалізації навчання на сучасному рівні охоплює велике коло питань в усіх ланках існуючої системи освіти і зокрема в загальноосвітньому закладі. Розглядаючи дану проблему маємо зупинитись на методичних підходах індивідуалізації.

Індивідуалізація навчання є одним з основних напрямлень, за яким відбувались багато чисельні пошуки у педагогіці. Для формування новітніх підходів до індивідуалізованого навчання дітей з психофізичними порушеннями, зокрема дітей з синдромом Дауна, особливого інтересу набуває аналіз принципів та методів, що накопичила педагогіка.

У психолого-педагогічній літературі питання корекційно-розвивального навчання розумово відсталих дітей ґрунтовно представлено у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних учених. Визначено основні напрямки навчання дітей зазначеної категорії, з'ясовано труднощі в опануванні змісту шкільних предметів та окреслено шляхи вдосконалення навчального процесу (В.І. Бондар, В.В.Воронкова, М. Ф. Гнезділов, Г. М. Дульнєв, І. Г. Єременко, М. О .Козленко, Н.П. Кравець, В.О.Липа, Г. М .Мерсіянова, С.Л.Мирський, В.Г.Петрова, М. М. Перова, Б. І. Пінський, В .М .Синьов, К.М.Турчинська, О.П. Хохліна та ін.).

Проблемою методів навчання осіб з обмеженнями психофізичного розвитку займались сучасні вітчизняні та іноземні фахівці в галузі корекційної педагогіки та психології (В. Бондар, Ю. Бріскін, Т.Гаврилова, О. Глоба, В. Липа, Б. Сермєєв, В. Синьов, Є. Соботович, Н. Стадненко, В. Тарасун, А.Шевцов, М. Шеремет та ін.). Провідні дослідники психомоторного розвитку дітей з синдромом Дауна сучасного періоду М. Бруні, С. Вайнерман, Н. Гренко, П. Лаунтеслагер, П. Уіндерс та ін.

Індивідуалізація навчання є одним з основних напрямлень, за яким відбувались багато чисельні пошуки у педагогіці. Для формування новітніх підходів до індивідуалізованого навчання дітей з

психофізичними порушеннями, зокрема дітей з синдромом Дауна, особливого інтересу набуває аналіз досвіду, що накопичила корекційна педагогіка в умовах загальноосвітнього навчального простору. Дидактична проблема навчання на сучасному рівні охоплює велике коло питань в усіх ланках існуючої системи освіти і зокрема в загальноосвітньому закладі.

Ідея індивідуалізації була запозичена педагогікою безпосередньо з психології і, частково, із соціології – наук, предметом вивчення яких є людина. Основною умовою успішного виховання дитини є врахування її вікових та психологічних особливостей. Так як діти за своєю природою індивідуальні, то загальні рецепти призвести до успіху не зможуть.

Для формування новітніх підходів до індивідуалізованого навчання дітей з психофізичними порушеннями, зокрема дітей з синдромом Дауна особливого інтересу набуває аналіз досвіду, що накопичила педагогіка в умовах загальноосвітнього навчального простору.

Для подальшого розуміння застосування форм індивідуалізованого навчання для дітей з синдромом Дауна маємо зупинитись на особливостях психічної діяльності в процесі навчання. Так Л.С.Виготський, розглядаючи взаємовідношення розвитку та навчання вказує, що психічні функції розумово відсталих можуть розвиватись внаслідок поліпшення нервових механізмів, а також за рахунок використання спеціальних прийомів і методів навчання. Так, Т.І. Петракова застосувала методіку, яка спрямована, з одного боку, на виявлення потенційних можливостей глибоко розумово відсталих осіб до оволодіння новим матеріалом, з іншого – дала можливість порівняти результати дослідження в різних групах. За підсумками експерименту було з'ясовано, що здатність до навчання осіб із глибоким ступенем розумової відсталості не є сталою, статичною якістю, а виступає як динамічний показник, котрий змінюється під впливом реабілітаційних факторів. У розумово відсталих, які перебувають в будинках-інтернатах реабілітаційного профілю, виявлено феномен розширення зони найближчого розвитку. Однак, спираючись на результати проведених досліджень, автори вказують, що власне інтелект глибоко розумово відсталих осіб залишається на низькому рівні. Зростають тільки можливості до сприймання допомоги і корекції діяльності. Експеримент дозволив встановити, що розвиток осіб із глибокими відхиленнями психофізичного розвитку йде шляхом опанування прийомами засвоєння матеріалу. [3, с.112]

Ряд науковців своїми дослідженнями підтвердили, що діти із синдромом Дауна можуть оволодіти відносно складними навчальними навичками. Так, А. Dalton у співавторстві, констатував достатньо високий ступінь володіння математичними навичками, який показали досліджувані ним діти з синдромом Дауна. Хоча, за загально визнаною думкою, такі вміння вважаються за межами сфери їхніх можливостей. Автор експериментально підтвердив ефективність системи накопичення жетонів в процесі оволодіння навичками лічби дітьми з синдромом Дауна.

Дж. Морсс вказує на необхідність врахування індивідуальних відмінностей прояву синдрому Дауна в процесі навчання таких осіб. В.О. Галкін пропонує системний підхід до здійснення процесу навчання з опорою на актуальний рівень активності хворих з глибоким ступенем розумової відсталості.

В осіб із синдромом Дауна відзначається майже повна відсутність здатності до переносу раніш засвоєних знань, вмінь і навичок з одного дискретного предмета (елемента) на інший, побудований за спорідненими або подібними принципами та ознаками. Це вказує на відсутність в них здатності до екстраполяції. Значні труднощі викликають також операції, які потребують узагальнення інформації. Тому, ті знання та навички, які здорові діти набувають, переважно, в процесі біологічного дозрівання та соціального досвіду, діти із синдромом Дауна опановують тільки за умови активного корекційного навчання.

Для забезпечення корекційної спрямованості навчання, всебічного розвитку підлітків із синдромом Дауна, необхідно використовувати практичні дії, які виконуються самою дитиною. Так, дослідження Б.І. Пінського показали, що під час навчання, спрямованого на формування процесів мислення у розумово відсталих дітей, провідна роль повинна відводитися зовнішнім опорам, які в подальшому допомагають у здійсненні переходу до вирішення відповідних розумових задач. Автор підкреслює, що виконання дії допоможе зосередити інтерес на заданому об'єкті більш тривалий час, спрямовуючи діяльність у необхідне русло.

Ряд науковців вказують, що показниками сформованості діяльності, окрім якості та швидкості, виступають усвідомленість, самостійність, здатність до узагальнення. Так, О.Ю. Пахоменко, О.П.Хохліна, вважають, що на ефективність виконання практичної діяльності впливають вербальний та практичний вид допомоги. Практична допомога сприяє швидкому і якісному здійсненню операцій, а вербальна – усвідомленню та самостійності.

Суттєва роль у навчанні та розвитку дітей з синдромом Дауна відводиться роботі над їх сенсомоторикою (С.П. Євсєєва, А.С. Солдатова, В.В. Болтенко, П.М. Літвінов, М.П. Вайзман, М.Ш.Вроно, Л.І. Переслені, Ф. Анвар та ін.). Враховуючи збіднений чуттєвий досвід дітей із синдромом Дауна, необхідно застосовувати таку систему вправ, яка буде спрямована на розвиток відчуття та сприймання, як психічних процесів. Вчені вважають, що мислення не може формуватися довільно з чуттєвого пізнання світу (Н.А. Берштейн, Д.М. Ісаєв, Б.І. Пінський та ін.). Головне завдання повинно полягати в тому, щоб сповістити дітям певну суму знань і при цьому збагатити їх психічну сферу новими вміннями і навичками. Змінам і скороченню повинні поступово підлягати і види допомоги з боку педагогів і батьків.

Дослідження останнього десятиріччя дозволили встановити, що в більшості випадків синдрому Дауна розумова відсталість ускладнюється недорозвитком декількох сенсорних систем: неускладнена розумова відсталість спостерігається у 18% осіб; у 42% випадків синдрому Дауна розумова відсталість сполучається з вадами слуху, в 12% - зору, в 22% - з неповноцінністю двох сенсорних систем (Б. Девіс, Е. Мілліс). Ігнорування зорових і слухових аномалій негативно відбивається на формуванні психічних функцій осіб із синдромом Дауна, поглиблюючи, і без того тяжкі порушення розвитку.

У практиці спеціальної психології та корекційної педагогіки існують позитивні приклади задовільного розвитку мовленнєвих функцій у дітей із синдромом Дауна, прояву зацікавленості шкільними заняттями, читанням книжок. Такі діти, як правило, виховуються в сім'ях батьків-педагогів, які, в свою чергу, приділяють значну увагу розвитку та вихованню дитини (С. Баклі, С. Cunningham). Дослідники вказують, що затримка розвитку мовлення, характерна для даної групи дітей із синдромом Дауна, сполучається з порушенням артикуляції і тому потребує обов'язкового логопедного втручання (П. Ганн). Автори засвідчують, що практичні дії можуть сприяти розвитку різних сторін їхньої мови. Найбільш суттєвим є вплив дій, які мають пізнавальне значення (Р. Брінкворт, Т. Вейс та ін.).

В процесі дослідження зазначаємо на особливість дітей із синдромом Дауна, у порівнянні з дітьми, відхилення психофізичного розвитку яких викликані іншими причинами, а саме: в них спостерігається більше розходження між активним і пасивним словниковим запасом. На думку П. Ганн, недорозвиток мовлення у дітей із синдромом Дауна часто не дає можливості з'ясувати справжній стан їхнього мислення. В процесі виконання невербальних завдань розходжень в успішності між різними клінічними групами глибоко розумово відсталих не спостерігається.

Один із можливих шляхів розвитку мовлення розумово відсталих дітей з синдромом Дауна - через розвиток дрібної моторики. Так, М.П. Вайзман відмічає, що при розумовій відсталості найбільше проявляється недостатність розвитку дрібної моторики. Автор підкреслює, що проєкційні зони діяльності рук займають в корі головного мозку найбільшу площу. Із метою перевірки функціональної рухливості рухового апарату рекомендується використовувати ізольовані рухи окремих пальців і серії пальцевих рухів, а також таку просту пробу, як стискання кисті в кулак у повільному, швидкому та знову повільному темпі. Основу спільних патогенетичних розладів руки і мови складає зниження аналітико-синтетичної діяльності в складі кожної функціональної системи, а також порушення цілісності та морфофункціональної зрілості мозкових структур, які й визначають функціональну працездатність мозку. Так як рівень розвитку мовних функцій знаходиться в безпосередній залежності від ступеня сформованості дрібних рухів пальців рук. Саме тому таку залежність необхідно використовувати для стимулювання розвитку мовлення у дітей із синдромом Дауна.

Маємо зазначити, що дитина з глибокими відхиленнями психофізичного розвитку відрізняється яскраво вираженим прагненням до дії. Стосовно осіб із синдромом Дауна, прояв і реалізація прагнення до дії обумовлена та лімітована, перш за все, соматичним станом, рівнем працездатності (як розумової, так і фізичної) і залежить від соціального середовища в якому зростає дитина (наявністю чи відсутністю корекційного навчання). Також констатуємо, що першочергове значення у навчанні дітей із

порушеннями психофізичного розвитку повинно надаватись розвитку та корекції загальної, а також дрібної моторики, просторової уваги і координації рухів. На нашу думку це дозволить сформувати у дітей з синдромом Дауна необхідну кількість умовно-рефлекторних зв'язків із метою подальшого оволодіння ними складними психомоторними діями.

Спостереження за учнями з синдромом Дауна на уроках свідчить про те, що вони мають більші потенційні можливості порівняно з розумово відсталими учнями. Вони здатні засвоїти знання й уміння швидшими темпами, потребують менш розгорненої допомоги, здатні осмислити недоступні для учнів допоміжної школи зв'язки та відношення між предметами, оволодівають складнішими вміннями і прийомами роботи.

Для подальшого розуміння застосування форм індивідуалізованого навчання для дітей з синдромом Дауна маємо зупинитись на особливостях психічної діяльності в процесі навчання. Так враховуючи дані нейроанатомії проаналізуємо процеси пам'яті у дітей з синдромом Дауна. Так пам'ять – це закріплення, збереження і відтворення в мозку того, що відбувалося в минулому досвіді людини. Фізіологічною основою пам'яті є утворення в мозку тимчасових нервових зв'язків і їхня наступна актуалізація або відтворення. Пам'ять є основою формування інтелекту. Завдяки пам'яті фіксуються події минулого, узагальнюється досвід, набуваються певні знання та навички.

У дітей з синдромом Дауна пам'ять розвивається досить повільно, матеріал вони запам'ятовують лише після багаторазового повторення, швидко забувають і внаслідок цього не можуть в повній мірі використати ці знання на практиці. Причиною цього є певна недосконалість замикаючої функції кори головного мозку, що і обумовлює малий об'єм і уповільнений темп формування нових умовних зв'язків та їхню недовговічність. Особливо у цих дітей страждає довільна пам'ять. Обсяг пам'яті суттєво звужений. При відтворенні заученого матеріалу часто спостерігають спотворення. [3, с. 56]

В процесі розвитку співвідношення між довготривалою та короткочасною пам'яттю у дітей з синдромом Дауна удосконалюється як в кількісному, так і в якісному плані. Краще розвивається довготривала пам'ять, в порівнянні з короткочасною.

У цілому за рахунок механічної більша частина дітей з даною генетичною патологією здатна засвоїти навчальний матеріал. Це є подальшою основою для організації навчально-виховного процесу для цих дітей, що дасть їм можливість використовувати набуті знання, уміння в опанування предметів шкільного циклу, зокрема оволодіння навичками читання, письма, рахунковими операціями, навичками самообслуговування тощо.

Далі намагаємось проаналізувати можливі труднощі у навчанні дітей з синдромом Дауна, які виникають внаслідок недосконалої роботи психічних процесів. Так маємо достатньо даних щодо недорозвитку уваги у дітей з даною генетичною аномалією.

Отже, за даним фахової літератури увага – це виділення одних об'єктів психічної діяльності із множини інших і концентрація психічної діяльності на виділених об'єктах при одночасному абстрагуванні інших. Фізіологічною основою уваги є виникнення зони оптимального збудження в певних відділах кори головного мозку при більшому або меншому гальмуванні інших відділів кори. [5, с. 27]

За даними наукової літератури і власними спостереженнями констатуємо, що увага дітей з синдромом Дауна знаходиться на досить низькому рівні. При розгляді об'єктів оточуючої дійсності діти не помічають їхніх суттєвих деталей, увага затримується лише на яскравих деталях об'єкта, які його часто не характеризують або є другорядними. Їхня цікавість об'єктом часто залежить від його фізичних характеристик та зовнішньої мотивації. [3, с. 53]

Під час організованих занять їхня увага швидко розсіюється і внаслідок цього вони втрачають зв'язок з педагогом і не розуміють все, що він їм говорить. Увага в них не стійка, її дуже важко сконцентрувати. Особливістю в проведенні занять є певний акцент на яскравих, сильних подразниках, які спрямовані на дитину. В результаті корекційно-розвивальної роботи у дітей в дошкільному віці складається незначне коло уявлень про оточуючий світ.

Маємо звернути увагу на те, що серед дітей з даною генетичною патологією зустрічаються як діти з гіперактивною поведінкою і дефіцитом уваги, так і діти з певними проявами гіпокінетичної поведінки.

Враховуючи вищезазначені особливості психомоторного профілю дітей з синдромом Дауна та

подальшу організацію їхнього індивідуалізованого навчання зупинимось на реалізації цих педагогічних підходів. Індивідуалізація навчальної діяльності може здійснюватись через фронтальну, групову і самостійну індивідуальну роботу учнів. Найбільш визнаною вважається саме остання, що має найбільш широкі можливості для індивідуалізації навчання. Основним засобом індивідуалізації при цьому є диференційовані завдання, які змінюються за ступенем складності, об'ємом та способом виконання. [7, с. 69]

Також продуктивною є ідея використання в якості ефективного прийому індивідуалізації дозованої допомоги при виконанні учнем самостійної роботи – від зауважень по ходу діяльності до тимчасового спрощення умов роботи.

В якості компонента діяльності вчителя щодо здійснення індивідуального підходу є керівництво навчальним процесом учнів класу шляхом надання їм диференційованої допомоги. Так можемо визначити наступні види організації допомоги учням з особливими освітніми потребами:

- Планування навчальної діяльності (планування навчального завдання, алгоритмізація навчальної діяльності);
- Додатковий інструктаж по ходу навчальної діяльності (довідково-інформаційний, наочний, демонстраційний);
- Стимулювання навчальної діяльності (створення ситуації успіху, заохочення, покарання);
- Контроль за навчальною діяльністю (систематичний, вибірковий, епізодичний, активізація самоконтролю);

Виходячи з цього маємо визначити основні аспекти індивідуалізації та диференціації навчальної діяльності, а саме:

- наслідування індивідуалізацією та диференціацією принципів гуманістичної педагогіки;
- обов'язкове вивчення індивідуальних особливостей кожної дитини і проектування її розвитку на всіх етапах навчання;
- професійно-орієнтована організація навчання дітей;
- індивідуальний і диференційований підхід не як пристосування до індивідуальних особливостей дитини в процесі навчання та полегшення її участі, а як засіб розвитку учнів шляхом подолання ними труднощів;
- індивідуалізація навчання через визначення програмного максимуму та мінімуму для кожного учня по окремому шкільному предмету;
- розподіл учнів на уроці за диференційованими групами (з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей, здоров'я, психічного розвитку);
- диференціація навчальних завдань для учнів за складністю, об'ємом, часом виконання;
- індивідуалізація оцінювання та перевірки виконання навчальних завдань;
- індивідуалізація навчання засобами позакласної діяльності (гуртки, творчі об'єднання).

Далі розглянемо основні прийоми індивідуалізації та диференціації навчання дітей з синдромом Дауна. Так різних етапах проходження навчального матеріалу потрібно застосовувати наступні дії:

- ✓ на етапі контролю за підготовленістю учнів (зниження темпу опитування, збільшення часу на відповідь біля дошки, дитині надається можливість робити попередні записи; учню надають приблизний план відповіді з навідними питаннями, застосування наочності, схем, плакатів, стимуляція оцінкою);
- ✓ на етапі викладання нового матеріалу (дії вчителя спрямовані на підтримання інтересу до засвоєння нової теми, більш частіше звернення до особливих дітей з метою з'ясування ступеню розуміння ними нового матеріалу, залучення «сильних» учнів для повторного роз'яснення матеріалу, залучення невстигаючих учнів в якості помічників вчителя);
- ✓ самостійна робота на уроці (подрібнення завдань на дози, етапи, вичленування складних завдань, звернення до аналогічних завдань виконаних раніше, посилання на необхідні у вирішенні завдань правила, властивості, стимулювання самостійної діяльності, ретельний контроль за виконанням завдання, виявлення помилок та їх своєчасне виправлення);
- ✓ самостійна робота поза класом (підбір раціональних систем вправ, попередження можливих труднощів, застосування карток та алгоритмів виконання завдання, складання індивідуального плану подолання прогалин у знаннях).

Результати індивідуалізованого навчання дітей з синдромом Дауна дали підстави висловити такі методичні рекомендації: учитель має враховувати те, що пізнання предмета залежить від особливостей учнів, їх емоційно-вольової сфери, життєвого досвіду, знань, інтересів, здатності до навчання, здібностей і настрою під час вивчення предмета діяльності; для забезпечення успішності навчальної діяльності учням з синдромом Дауна, на уроці в початковій школі, необхідно здійснювати індивідуальний підхід.

Аналіз літературних джерел та проведений експеримент не вичерпав всіх питань пов'язаних особливостями індивідуалізації шкільного навчання дітей з даною генетичною патологією. Тим більше якщо перед нами постають проблеми не раннього і дошкільного періоду їх життя, а моменту навчання цих дітей у школі. В подальших публікаціях ми будемо намагатись ще глибше зрозуміти роботу нестандартного мозку дитини з синдромом Дауна, його пластичність та можливі компенсаторні перебудови і як наслідок вдало організований процес корекційного навчання і виховання дітей в умовах інклюзивної освіти.

Використана література

1. **Бруни М.** Формирование навыков мелкой моторики у детей с синдромом Дауна /М. Бруни // Пер. с англ. А.Курт. – М.:Связь-Принт, 2005, - 212с.
2. **Володько В.М.** Індивідуалізація і диференціація навчання / В.М. Володько // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Зб. статей. – Ч.1. – К., 2000.– 136 с.
3. **Катаева А.А., Стребелева Е.А.** Дошкольная олигофренопедагогика. / А.А. Катаева, Е.А. Стребелева // - М.: Просвещение, 1988. 264с.
4. **Коберник Г.І.** Індивідуалізація й диференціація навчання в початкових класах: теорія та методика. / Г.І. Коберник // Монографія. – К.: Наук. світ, 2002. – 231 с.
5. **Лаутеслагер П.** Двигательное развитие детей раннего возраста с синдромом Дауна. Проблемы и решения. / П.Лаутеслагер // Пер. с англ. О.Н. Ертановой. – М., «Монолит», 2003, 346с.
6. **Фурман А.В.** Психодіагностика інтелекту в системі диференціації навчання. / А.В. Фурман // Книга для вчителя. – К.: Освіта, 1993. – 224 с.
7. **Шамова Т.І.** Індивідуальний і диференційований підхід в обучении / Т.І. Шамова // Активизация обучения школьников. – М.: Педагогика, 1991. 213с.

References

1. **Bruni M.** Formirovanie navyikov melkoy motoriki u detey s sindromom Dauna /M. Bruni // Per. s angl. A.Kurt. – М.:Svyaz-Print, 2005, - 212s.
2. **Volodko V.M.** Individualizatsiya i diferentsiatsiya navchannya / V.M. Volodko // Problemi suchasnoyi pedagogichnoyi osvlti: Zb. statey. – Ch.1. – К., 2000.– 136 s.
3. **Kataeva A.A., Strebleva E.A.** Doshkolnaya oligofrenopedagogika. / A.A. Kataeva, E.A. Strebleva // - М.: Prosveschenie, 1988. 264s.
4. **Kobernik G.I.** Individualizatsiya y diferentsiatsiya navchannya v pochatkovih klasah: teoriya ta metodika. / G.I. Kobernik // Monograflya. – К.: Nauk. svlt, 2002. – 231 s.
5. **Lauteslager P.** Dvigatelnoe razvitie detey rannego vozrasta s sindromom Dauna. Problemyi i resheniya. / P. Lauteslager // Per. s angl. O.N. Ertanovoy. – М., «Monolit», 2003, 346s.
6. **Furman A.V.** Psiholognostika Intellektu v sisteml diferentsiatsiyi navchannya. / A.V. Furman // Kniga dlya vchitelya. – К.: Osvlta, 1993. – 224 s.
7. **Shamova T.I.** Individualnyiy i differentsirovannyiy podhod v obuchenii / T.I. Shamova // Aktivizatsiya obucheniya shkolnikov. – М.: Pedagogika, 1991. 213s.

Савицкий А.Н. Индивидуализированное обучение детей с синдромом Дауна в рамках коррекционно-педагогической инноватики

В статье на основе анализа научных работ отечественных и зарубежных исследователей рассматривается проблема индивидуализации обучения детей с синдромом Дауна; проведен анализ действенных методов и форм организации обучения этих детей, также анализируются данные относительно психофизического профиля детей с генетической патологией; исследуются особенности анатомических и биологических составляющих психического развития детей с синдромом Дауна; определяются особенности преимущественной зрительно-пространственной обработки информации; делается психофизическое обоснование использования индивидуализированного обучения в процессе развития детей с синдромом Дауна; выявляются физиологические основы психического развития таких детей и изучаются сильные и слабые стороны учебной деятельности детей с данной генетической патологией.

В статье освещаются концепции индивидуализированного обучения детей с синдромом Дауна при инклюзивном образовании. Детально рассматривается психомоторное развитие детей с данной генетической патологией и связанные с ним основы образования в младшей школе. Определены основные методологические положения обучения этих детей в условиях интеграции в общеобразовательные учебные заведения.

Ключевые слова: дети с синдромом Дауна, индивидуализация, индивидуализация обучения, психомоторный

профіль.

Savitsky A.N. The individualized training of children with a Down syndrome within correctional and pedagogical innovatics

In article on the basis of the analysis of scientific works of domestic and foreign researchers the problem of an individualization of training of children with a Down syndrome is considered; also data of rather psychophysical profile of children with genetic pathology are analyzed; features of anatomic and biological components of mental development of children with a Down syndrome are investigated; features of primary visual and spatial information processing are defined; psychophysical justification of use of the individualized training in development of children with a Down syndrome becomes; physiological bases of mental development of such children come to light and are studied strong and weaknesses of educational activity of children with this genetic pathology. Concepts of the individualized training of children with a Down syndrome at inclusive education are covered in article. Psychomotor development of children with this genetic pathology and the related bases of education at younger school is in details considered. The basic methodological provisions of training of these children in the conditions of integration into general education educational institutions are defined. Theoretical and practical bases of special training of children of younger school age with a Down syndrome on the basis of application of special educational techniques are given in article.

Keywords: children with a Down syndrome, an individualization, a training individualization, a psychomotor profile.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2015

Статтю прийнято до друку 22.05.2015

Рецензент: д.п.н., акад. Бондар В.І.

УДК: 376

Тарасун В.В.

**МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ПОРОДЖЕННЯ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ
ЯК ОСОБЛИВОЇ ФОРМИ КОМУНІКАЦІЇ**

У статті на рівні сучасної загальної і спеціальної психолого-педагогічної і психолінгвістичної науки висвітлені питання психології формування писемного мовлення у дітей. Визначено етапи і структурні компоненти авторської моделі процесу породження писемного висловлювання: I етап – мотиваційний, II – етап внутрішнього плану (внутрішнього програмування) побудови писемного висловлювання; III – перехідний план висловлювання; IV – зовнішній план висловлювання; V – перехідний: від внутрішнього мовлення до писемного мовлення, VI – письмо як комунікація. Розроблена модель пропонується як підґрунтя для створення системи завдань для запобігання і корекції порушень письма.

Ключові слова: писемне мовлення, модель процесу породження, етапи, структурні компоненти.

Метою статті є створення моделі процесу породження писемного мовлення як підґрунтя для розробки системи завдань для запобігання і корекції порушень письма.

Еволюція писемного мовлення, окрім загальної потреби в передачі повідомлення обумовлена достатнім ускладненням когнітивних здібностей людини і більшою диференціацією її сенсомоторних навичок. Перехід до графічної символізації одиниць звукового малюнку мовлення зробив писемне мовлення гнучким інструментом вираження та передачі мисленнєвої продукції. До п'яти років єдиною доступною дітям графічною формою передачі повідомлень виступає малюнок. Розвиток мовних форм мислення дозволив звільнити думку від обов'язкового зв'язку з наочними образами. А.Р.Лурія у дослідженні (1929), присвяченому генезису письма у дитини, показав, що оволодіння графічним знаком відбувається у дітей в два етапи: а) умовно-наслідувальний запис (каракулі, які лише зовні нагадують письмовий текст) і б) запис образу – піктограми, яка пізніше диференціюється у буквений запис. Для того, щоб дитина оволоділа альфаветичним письмом, їй необхідно зробити основне відкриття, а саме: малювати можна не тільки речі, але й мовлення. Перехід до графічної символізації одиниць звукового малюнку мовлення зробив писемне мовлення гнучким інструментом вираження та передачі мисленнєвої продукції.

Писемність – це особлива, нова для дитини знакова система. Труднощі її засвоєння пов'язані не тільки з тим, що ці символи є символами другого порядку (символічне позначення слів, які самі є символами першого порядку). Інша трудність зумовлена високим ступенем довільності акту письма і наявністю у ньому складно організованої сенсомоторної бази. **Щоб оволодіння письмом стало можливим, мовленнєві і когнітивні здібності дитини повинні досягти певного, мінімально необхідного рівня зрілості.** Оскільки хронологічно цей етап співпадає переважно з моментом вступу дитини до школи, то цей стан називають шкільною зрілістю. Нерідко значення цього поняття абсолютизують, вважаючи, що з його досягненням дитина здатна навчатися у школі за будь-якою програмою. Однак транскультурні співставлення вказують швидше на його умовність, оскільки в різних країнах це відбувається у дитини в різний вік: в Індії – в 4 роки, в Англії – в 4-5 років, в Швеції, Німеччині – 6-7 років, в США – в 6 років. Знайомство з методиками початкового навчання в цих країнах показує, що вони адаптовані стосовно особливостей психіки дітей цього віку. Ця адаптація стосується як змісту і методів